

Grigoriý Iwanowiç Çoros-Gurkin

Category: Kitapcy,Sözler,Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 23 января, 2025

Grigoriý Iwanowiç Çoros-Gurkin GRIGORIY İVANOVIÇ ÇOROS-GURKIN

Doğum Tarihi: 12 Ocak 1870

Ölüm Tarihi: 11 Ekim 1937

■ Hayatı ve Çalışmaları

Grigoriy İvanoviç Çoros-Gurkin, Altay Türklerinin Çoros boyuna mensuptur. 12 Ocak 1870 yılında Dağlık Altay'ın başkenti Gorno-Altaysk şehrinin güneyinde yer alan Ulala köyünde doğdu. 8 yaşında Ulala köyündeki ilkokula başlayan Çoros-Gurkin, 13 yaşında bu misyoner okulunu bitirdikten sonra Paspaul ve Ulala köylerinde öğretmenlik yapmaya başlamış, aynı zamanda Ulala köyünde ve Biysk'te resim sanatıyla uğraşmıştır. 1896 yılında Etnograf ve Türkolog A.V.Anohin ile tanışmış ve Anohin, ona başkentte resim dersi almasını tavsiye etmiştir. Anohin'in tavsiyesi üzerine Petersburg'a giden Çoros- Gurkin, İ.İ. Şişkin'le tanışmış ve Şişkin'in evinde 8 ay kadar ders almıştır. Ancak Şişkin, 1898 Mart ayında ölmüştür.[1]

1899 yılında Petersburg Resim Akademisi'ne sınava tabi tutulmadan alınan Gurkin dört yıl bu akademide eğitim görür. Bu arada onun yazarlık ve araştırmacı kabiliyeti de gelişir, Altay masallarını toplamaya başlar. 1926 yılında bu çalışmalarının meyvesi olarak, Rus şair O. Vyatkin ile Altay masallarını Rusça olarak yayınlar.[2]

1903 yılında Dağlık Altay'ın Çemalsk bölgesindeki güzel manzaralı Anos'a yerleşir ve Anos'ta zamanla atölye olarak da kullanabileceği bir ev inşa ederek resimlerini burada yapmaya başlar. Bir süre sonra Gurkin sayesinde Anos, öğrencilerin, ressamların, yazarların ve aydınların ziyaret ettiği Altay ve

Sibirya'nın kültür merkezi haline dönüşür. Ressam Gurkin, en ünlü resimleri olan Han Altay, Buz Kayması, Katun'un Tacı, Buzların Erimesi, Dağlarda Göçebe, Dağ Ruhları Gl, Altay Dağ Vadisi vs. adındaki tablolarını Anos'ta çizer. 1907-1915 yıllarında Tomsk, Krasnoyarsk, İrkutsk, Barnaul gibi şehirlerde sergilediği resimleri "Sibirya'nın İlk Peyzaj Resimleri" unvanına layık görülür. Sergilerde en çok, etnografik çizimler, süsler, halk destanına ait resimler, uzun araştırmalar sonucu ortaya konan arkeolojik eserlere ait resimler yer alır.[3]

Gurkin, Altay halk kültürünün ilk aratırmacılarından ve bu yıllarda yazar olarak da sahneye çıkmaya balar. 1915 yılında Tomsk'ta açtığı "Altay ve Katun" adındaki sergi lirik bir denemenin başlangıcıdır.[4] Tomsk'ta sergilediği 453 resimden 170 tanesi etnografik karakalem alımasıydı. Gurkin aynı zamanda, doğaya ve Altay halkına adanmış Altay literatüründeki doğaçlama iirleri Rusça yayınlamış olan ilk Altay Türk'dr. Resim, masal, şiir dışında gazete yayınıyla da ilgilenen Gurkin, 1914 yılında tanıştığı birçok aydın ve ressamlarla birlikte "Altay'da Hayat" adlı gazeteyi çıkarmaya balar. Resimli türde tek gazete olan "Altay'da Hayat", 1911-1918 yıllarında St. Petersburg'da basılmış ve Barnaul'da dağıtılmıştır.[5] 1918 yılında katıldığı siyasi faaliyetlerinden dolayı tutuklanan Gurkin, Moğolistan ve Tuva'ya gitmek zorunda kalır ve 1925 yılında tekrar Altay'a dönene kadar sanat hayatına orada devam eder.

1926 yılında Moskova'daki iki büyük sergiye katılır. Daha sonra tekrar Anos'a döner ve burada yeni sanat eserlerini icra etmeye balar. Ömrünün sonuna kadar Altay'da kalarak[6] Altay Türklerinin kültürüne ait giyim-kuam, günlük eşyalar, dini geleneklere ait ritüeller ve eşyalar, arkeolojik eserler ve Altay'ın doğasına ait her şeyin resimlerini çizmeye devam eder.[7] Hayatı boyunca çeşitli teknik ve ebatlarda 4000'e yakın eser meydana getirmiştir.[8] Dini alanda en çok amanizm'e ait unsurları resmetmitir. Altay'ın eski dini olan amanizm'in ve amanizm'e ait unsurların yavaş yavaş yok olduğunu gören ressam, dini motifleri yansıtan eserlerinin

büyük bir bölümünde Şamanizm ve ona ait ritüel tasvirleri ve eşyaları resmetmiştir.[9] Diğer taraftan ise öğretmenlik mesleğini icra eden Gurkin, 1931 yılında açılan Oyrot'taki (Dağlık Altay) sanat okulunun ilk öğretmeni olmuş ve II. Dünya Savaşı'na kadar varlığını devam ettiren bu okulda birçok ressam yetiştirmiştir[10] ancak ne yazık ki, II. Dünya Savaşı'ndan dolayı cepheye giden eğitim almış öğrencilerin çok az bir kısmı geri dönerek mesleğini icra edebilmiştir.[11]

■ Altay'ın Bağımsızlığı ve Gelişmesi Yolundaki Çalışmaları

Çoros-Gurkin, hayatı boyunca bütün kalbiyle bağlı olduğu, ömrünü ve eserlerini adadığı Altay için çalışmış, Altay'ın özgürlüğü ve gelişmesi yolunda mücadele etmiştir. 1917 yılına kadar Altay'ın bağımsızlığı ve gelişmesi uğruna yaptığı çalışmaları, çizdiği resimlerden ve diğer eserlerden ibarettir. Bağımsızlık ve özgürlük yolundaki ilk fiili hareketlerini Bolşevik devriminden sonra başlatmış, Altay'daki bütün Türkleri içine alacak olan bağımsız bir devlet kurma gayesi ile mücadele etmiştir.

1917 yılında yapılan Bolşevik devrimi Çoros-Gurkin'in eserlerini ve hayatını her yönüyle etkilemiştir. Çünkü sanat açısından en verimli olacağı bu zamanlarda 1917 devriminin dramatik olayları ve iç savaşın içinde kalır, bu yüzden eserlerini dünyaya tanıtmaya imkânı bulamaz. Kendisi de bu siyasi girdabın içine girerek, Dağlık Altay Duması ve Karakorum bölge yönetiminde bir buçuk yıl süren siyasi faaliyetlerle uğraşır.[12] 1917-1919 yılları arasında Dağlık Altay Duması'nın liderliğini yapmış, Altay'ın özerk bir cumhuriyet ve Altay Türklerinin de herkesle eşit haklara sahip olabilmesi için çalışmalar yürütmüştür.

1917 İhtilalini Altay'ın geleceği açısından endişeyle karşılayan Çoros-Gurkin, Güney Sibiry'a'daki bütün Türkleri içine alacak "Karakorum" adlı bir devlet kurma teşebbüsünde bulunur. Bu amaçla ona yardım eden A.A.Sarısep Konzıkaçov, P.A.Çagat Stroev, İ.S. Alıgazov'la birlikte yeni rejime karşı kurdukları küçük bir orduyla da milli mücadele hareketini

başlatmış fakat ne yazık ki istedikleri sonuca ulaşamamışlardır.[13] Çoros-Gurkin, bu yıllarda fiili olarak bağımsızlık mücadelesi vermiştir ancak yürüttüğü bağımsızlık mücadelesine dair elimizde yeterli bilgi yoktur. Sovyetler, yürütülen bu mücadelelere ait bilgiler ve belgeleri Çoros-Gurkin'le birlikte ortadan kaldırmışlardır.

1917 Bolşevik ihtilalinden sonra Altay'ın bağımsızlığı için verdiği mücadeleler ve vatanına duyduğu sevgi yüzünden "halk düşmanı" ilan edilir ve 1918 yılında tutuklanarak Biysk hapishanesine atılır. Hapishanedeyken Altay'a adadığı sanat eserlerini kurtarmak adına iki oğluyla birlikte önce Moğolistan'a sonra da Tuva'ya sığınan[14] ressam, Benim gönlüm ve iyi düşüncelerimin tamamı Altay halkına adandı. Ben onun geleceğine inanıyorum" diyecek kadar çok sevdiği vatanından ayrılmaya mecbur edilir. O, Altay'a duyduğu sevgiyi sadece resimleriyle ifade etmekle kalmamış, bu fikirlerini 1919 yılında yazdığı bir yazıda şu şekilde dile getirmiştir: "Benim, ressamın asıl görevi Altayların hayatını araştırıp, toplamaktır. Efsaneleri, destanları, sanat eserlerini toplayarak, değerlendirip, zenginleştirmektir. Altay'a bir müze ve okul açılmalıdır. Kamların yaşatmaya çalıştığı fakat yok olmakta olan inançlar, adetler araştırılmalıdır.[15] Dile getirdiği bu sözleri ömrü boyunca yapmaya çalışmış, Altay'ı her yönüyle bütün eserlerinde yansıtmıştır.

1921-1922 yıllarında Moğolistan ve Tuva'da yaptığı resimlerinin ana teması özgürlük üzerine olmuş ve bu yıllarda yaptığı resimlerini "Özgür Altay" olarak adlandırmıştır. Bu yıllardaki resimlerinde Altay dağlarının yer aldığı fon üzerinde bilgelik, sağlık, gücün kaynağı, öfke ve cahilliği yenen sembolik bir Altay kahramanı gibi anlamlara gelen motifler işlemiştir.

Anavatana Altay'a olan özlemine rağmen Moğolistan ve Tuva'daki yaşamı da sanatsal açıdan verimli geçen Gurkin, 1925 yılında Altay'a dönmek üzere izin çıkarır ve aynı yılın sonbaharında evine döner.[16] Altay'a olan sevgisini Altay'a döndükten sonra şu sözleriyle ifade eder: Ne olursa olsun, burada, Altay'da tabiat ananın ortasında mutlu ve sevinçliyim.[17]

Altay'da okullar açılması fikrini zaman zaman dile getiren Çoros-Gurkin, 1931 yılında Altay'da ilk sanat okulunu açarak Altay Türklerinin gelecek nesillerinin aydın birer birey olması yolunda eğitim çalışmalarına başlar. Kendisi de düşüncelerini aktardığı vatansever bireyler yetiştirmek adına bu okulda öğretmenlik yapmaya başlar. Çoğunluğu Altay Türklerinden oluşan öğrencilerin bulunduğu bu okulda birkaç yıl öğretmenlik yaptıktan sonra ortak bir fikre varamadığı diğer bir meslektaşından dolayı öğretmenlik mesleğini bırakarak tekrar evinde resim çalışmalarına devam eder.

Okuldan ayrıldıktan sonra birincisini 1907 yılında çizdiği Han-Altay adlı tablo çalışmasını 1936 yılında tekrar çizer. İkinci defa çizdiği Han-Altay adlı tabloda birtakım değişiklikler yapmış, resimdeki dağları ve ağacı daha cılız çizmiştir. Önceki resimde yer alan kartal yeni tabloda resmedilmemiş ve dağlar da ihtişamını kaybetmiştir. 1936'da çizilen tabloda her şey puslu ve bulanıktır. Ressam, 1936'da çizdiği tabloda Altay'ın kötü günler yaşadığını anlatmış, geleceğe olan umudunu kaybetmiştir.

Han-Altay tablosunun ikinci çizimi Çoros-Gurkin'i halk düşmanı ilan edenleri iyice kızdırmış olmalı ki,[18] özgür ve bağımsız bir Altay için mücadele eden ve bunu eserlerinde zaman zaman yansıtan Çoros- Gurkin yaptığı çalışmalardan ve Han-Altay tablosunun ikinci çiziminden sonra 1937 yılında yeniden tutuklanmış ve hakkında soruşturma başlatılmıştır.

Yu.Tudeneva, Çoros Gurkin'in 12 Haziran 1937'de Anos köyünde tutuklanmasını şu şekilde anlatmaktadır: Gurkin, 1936 yılında KGB tarafından Dağlık Altay Duma'sının eski bir üyesi sıfatıyla Novosibirsk'e çağrıldı ve 2 hafta orada kaldı. Günlerce sabah-akşam gidip geldikten sonra bir gece artık sorgunun bittiğini söyledi. Gurkin, bu süre içinde tutuklanacağını bekliyordu. Ama 12 Haziran 1937'de Elikmonar'da geçici hapisane olarak kullanılan havasız bir ahıra kapatıldı.[19]

Burada sorgulandıktan sonra Oyrot-Tura (şimdiki Gorno-Altays şehrinin hemen güneyi) köyüne götürüldü ve burada yine hapisane olarak kullanılan tuğla fabrikasına kapatıldı. Sabah

saat 05:00'a kadar sorgulandı. Fabrikada bu zamana kadar sağ olduğuna dair kendisine bir kâğıt imzalatıldı ve tekrar sorguya götürüldü. 11 Ekim 1937'de imzaladığı kâğıdı oğluna gönderdiler, 14 Ekim 1937'de oğluna ulaşan bu kâğıttan başka büyük ressam ve parti lideri Çoros-Gurkin'e dair hiçbir bilgi edinilemedi.[20]

1937 yılında Sovyetlerin uyguladığı ve binlerce kişinin ölüm cezasına çarptırıldığı, hapsedildiği, sürgüne ve çalışma kamplarına gönderildiği "Repressiya" Gurkin için de trajik bir son hazırladı. Altay'ın bağımsızlığı ve gelişmesi uğruna yaptığı çalışmalardan sonra önce halk düşmanı ilan edilerek hapsedilen ve yurdundan uzak yaşamak zorunda bırakılan Çoros-Gurkin, daha sonra vatanına dönmüş ancak yine aynı çalışmalardan dolayı tekrar tutuklanmıştır. Ve sonunda "halk düşmanı" suçlamasıyla yargılanarak kurşuna dizilmiştir.

Ali TORAMAN,

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü
Doktora Öğrencisi, alitoraman84@gmail.com.

Alıntı Kaynak: Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, Yıl:3, Sayı: 1, Bahar 2018

■ Kaynakça

- ◆ BEDEREVA, İ. A., Evolutsiya Folklorno-Mifologičeskoy Sistemi v Russkoy Literature Gornogo Altaya, Gorno-Altaysk 2011, s. 13-26.
- ◆ ÇAŞİNA, Ludmila Georgiyevna, Russkaya Literatura Gornogo Altaya: Evolutsiya. Tendentsii. Puti İntegratsii., Tomsk 2004.
- ◆ DİLEK, İbrahim, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory İvanoviç Çoros Gurkin ve Han-Altay Tablosu", Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı 4, Güz 1997, s. 179186.
- ◆ ERKİNOVA, R. M., "Şamanskiy Mir v Risunkah G.İ. Çoros-Gurkina", Vestnik Tomskogo Universiteta, Sayı 316, 2008, s. 67-70.
- ◆ ERKİNOVA, R. M., MATOÇKİN, Ye. P., "Arheologičeskiye i Etnografičeskiye Zarisovki G.İ. Çoros-Gurkina v Fondah

Natsionalnogo Muzeya Respubliki Altaya", Arheologiya, Etnografiya i Antropologiya Yevrazii, 3 (35), 2008.

♦ GONÇARIK, N.P., "140 Let so Dnya Rojdeniya Hudojnika G.İ. Çoros-Gurkina (1870-1937)", Altay Kray 2010: Kalendar Znamenatel'nykh i Pamyatnykh Dat, Novosibirsk 2010, s.7-12.

♦ GONÇARIK, N.P., "Etnokultura Altaya v Grafike Çoros-Gurkina", İskusstvovedeniye i Kulturologiya, 2011, s. 146-160.

♦ GONÇARIK, N.P., "İllustratsii G.İ. Gurkina v Altayskom Almanah", Altayskiy Almanah, Barnaul 2007, s. 16-18.

♦ GONÇARIK, N.P., "K Voprosu Atributsii i Nauçnoy Katalogizatsii Proizvedeniy G.İ. Çoros-Gurkina v Sobranii Gosudarstvennogo Hudojestvennogo Muzeya Altayskogo Kraya", Vestnik Alt GTU, Sayı 1, 2015, s. 63-66.

♦ KİNDİKOVA, N. M., Literaturı Sibiri: Opıt İssledovaniya, Gorno-Altaysk 2014.

♦ MATOÇKİN, Ye. P., "Gorno-Altayskaya Hudojestvennaya Şkola", Hudojestvennaya Kultura Sibiri: Osobennosti Osvoyeniya i Razvitiya, Novosibirsk 1988, s. 101-113.

♦ PRİBITKOV, G. İ., "Çoros-Gurkin Grigoriy İvanoviç", Biysk: Entsiklopediya, Biysk 2009, s. 338-339.

♦ SNİTKO, L. İ., Pervıye Hudojniki Altaya, Leningrad 1983.

♦ TUDENEVA, Yu. V., Zdes Vse Eşe o Nem Napominayet..., Gorno-Altaysk 2005.

■ Dipnotlar:

[1] N. P. Gonçarik, "140 Let so Dnya Rojdeniya Hudojnika G.İ. Çoros-Gurkina (1870-1937)", Altay Kray 2010: Kalendar Znamenatel'nykh i Pamyatnykh Dat, Novosibirsk 2010, s.7.

[2] İbrahim Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory İvanoviç Çoros Gurkin ve Han-Altay Tablosu", Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı 4, Güz 1997, s. 179180.

[3] İ. A. Bedereva, Evolutsiya Folklorno-Mifologičeskoı Sistemı v Russkoy Literature Gornogo Altaya, Gorno-Altaysk 2011, s.13-26; Gonçarik, "140 Let so Dnya Rojdeniya...", s. 7.

[4] G.İ. Pribıtkov, "Çoros-Gurkin Grigoriy İvanoviç", Biysk: Entsiklopediya, Biysk 2009, s. 338-339; Ludmila Georgiyevna

- Çaşına, Russkaya Literatura Gornogo Altaya: Evolutsiya. Tendentsii. Puti Integratsii., Tomsk 2004, s. 16-18.
- [5] N.P. Gonçarik, "İllustratsii G. İ. Gurkina v Altayskom Almanah", Altayskiy Almanah, Barnaul 2007, s. 16-18.
- [6] Gonçarik, "140 Let so Dnya Rojdeniya...", s. 8.
- [7] R. M. Erkinova, Ye. P. Matoçkin, Arheologičeskiye i Etnografičeskiye Zarisovki G.İ. Çoros-Gurkina v Fondah Natsionalnogo Muzeya Respubliki Altaya", Arheologiya, Etnografiya i Antropoligiya Yevrazii, 3 (35), 2008, s. 116; N.P. Gonçarik, "K Voprosu Atributsii i Nauçnoy Katalogizatsii Proizvedeniy G.İ. Çoros-Gurkina v Sobranii Gosudarstvennogo Hudojestvennogo Muzeya Altayskogo Kraya", Vestnik AltGTU, Sayı 1, 2015, s. 63-66.
- [8] Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory.", s. 179.
- [9] R. M. Erkinova, "Şamanskiy Mir v Risunkah G.İ. Çoros-Gurkina", Vestnik Tomskogo Universiteta, Sayı 316, 2008, s. 67-70.
- [10] Ye. P. Matoçkin, "Gorno-Altayskaya Hudojestvennaya Şkola", Hudojestvennaya Kultura Sibiri: Osobennosti Osvoyeniya i Razvitiya, Novosibirsk 1988, s. 101-113.
- [11] L. İ. Snitko, Pervıye Hudojniki Altaya, Leningrad 1983, s. 18.
- [12] Gonçarik, "140 Let so Dnya Rojdeniya...", s. 8.
- [13] Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory...", s. 180.
- [14] N. P. Gonçarik, "Etnokultura Altaya v Grafike Çoros-Gurkina", İskusstvovedeniye i Kulturologiya, 2011, s. 153.
- [15] Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory.", s. 181.
- [16] Gonçarik, "140 Let so Dnya Rojdeniya...", s. 8.
- [17] Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory...", s. 182.
- [18] Dilek, "Altay Curokçı (Ressam) Grigory.", s. 182.
- [19] Yu. V. Tudeneva, Zdes Vse Eşe o Nem Napominayet..., Gorno-Altaysk 2005, s. 144-145.
- [20] N.M. Kindikova, Literaturı Sibiri: Opıt İssledovaniya, Gorno-Altaysk 2014, s. 51-53. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly